

ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্নাতক মহলাৰ পছন্দ ভিত্তিক মূল্যায়ন পদ্ধতি
(CBCS)ৰ তৃতীয় ষাণ্মাষিকৰ সমাজতত্ত্বৰ সাধাৰণ বাছনি (Generic
Elective) পাঠ্যক্রমৰ তৃতীয় কাকত

উন্নয়নৰ পুনৰ চিন্তা (Rethinking Development)

ড॰ হিমালু বৰগোহাঁই

মুৰব্বী অধ্যাপক, সমাজতত্ত্ব বিভাগ
আমগুৰি মহাবিদ্যালয়, শিৱসাগৰ

ড॰ ত্ৰৈলোক্য দিহিঙীয়া

সহযোগী অধ্যাপক, সমাজতত্ত্ব বিভাগ
খোৱাং মহাবিদ্যালয়, খোৱাং ঘাট

শ্ৰীমতী লখিমী বৰুৱা

মুৰব্বী অধ্যাপক, সমাজতত্ত্ব বিভাগ
ৰঙাচাহী মহাবিদ্যালয়, মাজুলী

প্রকাশক :

শ্রী প্রদ্যুৎ হাজৰিকা

বনলতা

নতুন বজাৰ, ডিব্ৰুগড়

শাখা :

পাণ বজাৰ, গুৱাহাটী

Email : banalata_india@yahoo.co.in

Visit us at : www.banalata.in

FB Link : www.facebook.com/
BanalataBook

© লেখকৰ দ্বাৰা সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

ISBN: 978-81-920585-0-4

প্রথম প্রকাশ : নবেম্বৰ, ২০২০

দ্বিতীয় প্রকাশ : চেপ্টেম্বৰ, ২০২২

মূল্য : ২৭০.০০ টকা মাত্ৰ

লে আউট : আশিস দেৱনাথ, ডিব্ৰুগড়

বেটুপাত : আশিস দেৱনাথ, ডিব্ৰুগড়

মুদ্ৰক : বনলতা প্ৰিণ্ট এণ্ড পেক
ছেক্টৰ-এ.জি.

A Note of sorry and gratitude
Despite all our efforts to make this book error free, there is every possibility of printing mistake/ mistakes due to oversight or lack of timely information. We look forward to overcome all the shortfalls of the book, if any. Therefore, we request and expect from all our readers to inform us/ bring the shortfalls to our notice, which will help us to make the next edition of this book better and error free. We also expect valuable suggestions to make the next edition of this book far better.

Disclaimer

This book has been prepared with a purpose to help the students career.

We are not aware of any copyright violations in any form which has been incurred while preparing this book.

We will not only appreciate but also take immediate action to rectify and overcome any such thing which has occurred unintentionally/ unknowingly in any form towards anyone, in case it is brought to our notice.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording or any information storage and retrieval system, now known or to be invented without permission in writing from the publishers, except by a reviewer who wishes to quote brief passage in connection with a review written for inclusion in a magazine, newspaper or broadcast.

সূচীপত্ৰ

প্ৰথম অধ্যায়
সীমাহীন উন্নয়ন

UNPACKING DEVELOPMENT | 11-48

দ্বিতীয় অধ্যায়
উন্নয়নৰ তত্ত্ব

THEORIZING DEVELOPMENT | 49-124

তৃতীয় অধ্যায়
ভাৰতবৰ্ষত উন্নয়নৰ শাসন ব্যৱস্থা

DEVELOPMENT REGIMES IN INDIA | 125-168

চতুৰ্থ অধ্যায়
উন্নয়নৰ ব্যৱহাৰিক বিষয়

ISSUES IN DEVELOPMENT PRAXIS | 169-206

ভাৰতবৰ্ষত উন্নয়নৰ শাসন ব্যৱস্থা
DEVELOPMENT REGIMES IN INDIA

৩.১ ৰাষ্ট্ৰ আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন : ঔপনিবেশিক আৰু উত্তৰ ঔপনিবেশিক অভিজ্ঞতা

State and Economic Development in India : Colonial and Post colonial experience

৩.১.১ ঔপনিবেশিক শাসনত ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন (Economic Development in India under colonial rule)

৩.১.২ কৃষিখণ্ডৰ বৃদ্ধি (Growth in Agricultural Sector)

৩.১.৩ কৃষি খণ্ডৰ বৃদ্ধিত সেউজ বিপ্লৱ (Green Revolution in the Growth of Agricultural Sector)

৩.১.৪ উদ্যোগ খণ্ডৰ বৃদ্ধি (Growth in Industrial Sector)

৩.১.৫ ৰাজহুৱা বিনিয়োগ আৰু ধীৰ অৰ্থনৈতিক বিকাশ (Public Investment and Slow Economic Growth)

৩.১.৬ স্বতন্ত্ৰ কৰ্তা হিচাবে ৰাষ্ট্ৰ (The State as an Autonomous Actor)

৩.১.৭ প্ৰভাৱশালী মালিকী শ্ৰেণী (Dominant Proprietary class)

৩.১.৮ প্ৰভাৱশালী মিত্ৰতাত সংঘৰ্ষ (Conflict in the Dominant Coalition)

৩.২ ভাৰতবৰ্ষত অংশগ্ৰহী উন্নয়ন : ৭৩ আৰু ৭৪ সংখ্যক সংশোধনী আইন

Participatory Development in India : 73rd and 74th Amendment Act.

- ৩.২.১ চমু অৰ্থত ৭৩ আৰু ৭৪ সংখ্যক সংশোধনী আইন (73rd and 74th Amendment Act in brief meaning)
- ৩.২.২ আজিৰ কৃষক সমাজ (Peasant society today)
- ৩.২.৩ এক নতুন ধাৰণাগত গঠন বা ঠাচ (A new conceptual Framework)
- ৩.২.৪ ৰাজনৈতিক ক্ষমতাৰ ৰূপান্তৰিত সংৰচনা (Transformed structure of Political Power)
- ৩.২.৫ অনা সমষ্টিগত মূলধনৰ ব্যৱস্থাপনা (Management of Non-corporate Capital)
- ৩.২.৬ কৃষক সংস্কৃতি আৰু ৰাজনীতি (Peasant culture and politics)
- ৩.২.৭ প্ৰান্তীয় সমূহ (Marginal Group)

৩.১ ৰাষ্ট্ৰ আৰু ভাৰতবৰ্ষৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন : ঔপনিৱেশিক আৰু উত্তৰ ঔপনিৱেশিক অভিজ্ঞতা

STATE AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN INDIA : COLONIAL AND POST COLONIAL EX- PERIENCE

বিশ্বৰ প্ৰতিখন দেশৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন ব্যৱস্থাৰ এক নিৰ্দিষ্ট ধাৰা থাকে। সাম্প্ৰতিক কালৰ ভাৰতবৰ্ষৰ উন্নয়ন ব্যৱস্থাৰ গাঁঠনি এতিয়াৰ নহয়। ইয়াৰ শিপাবোৰ ইতিহাসৰ পাতত সন্নিবিষ্ট হৈ আছে। বিশেষকৈ ১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্টত ভাৰতবৰ্ষই স্বাধীনতা লাভ কৰা আগতে ভাৰতবৰ্ষত চলি থকা ঔপনিৱেশিক শাসন কালৰ পৰাই অৰ্থনৈতিক উন্নয়নৰ শিপাবোৰ সোমাই আছে। ভাৰতবৰ্ষত ব্ৰিটিছ ঔপনিৱেশিক শাসনৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল ভাৰতবৰ্ষৰ কেঁচা সামগ্ৰীয়ে ব্ৰিটিছ চৰকাৰৰ উদ্যোগ সম্প্ৰসাৰিত কৰা। ইংলেণ্ডত সম্প্ৰসাৰিত এই উদ্যোগিক ভিত্তি স্থাপনৰ বাবে ভাৰতবৰ্ষক সাৰ-পানী যোগোৱা দেশলৈ অৱনমিত কৰাটো আছিল ব্ৰিটিছ সকলৰ আন এক লক্ষ্য। সেয়েহে ভাৰতবৰ্ষৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন ব্যৱস্থাৰ বিষয়ে জানিবলৈ হ'লে আমি ঔপনিৱেশিক আৰু উত্তৰ ঔপনিৱেশিক সময়ৰ ৰাষ্ট্ৰ আৰু উন্নয়ন ব্যৱস্থাৰ ধাৰাৰ বিষয়ে জনাটো অতি প্ৰয়োজন।

৩.১.১ ঔপনিৱেশিক শাসনত ভাৰতৰ অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন

Economic Development in India under Colonial Rule

ব্ৰিটিছ সকল ভাৰতলৈ অহাৰ আগতে ভাৰতত এক স্বাধীন অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থা প্ৰচলন আছিল। কৃষিয়েই অধিকাংশ ভাৰতীয়ৰ জীৱিকাৰ প্ৰধান উৎস